

Er den europæiske ål beskyttet tilstrækkeligt?

Artikel af
Dr. Willem
Dekker

Bestanden af den europæiske ål (*Anguilla anguilla*) er i øjeblikket i en udfordret situation. Tolv år efter vedtagelsen af en europæisk handlingsplan til beskyttelse af ålen er det relevant at se på, hvad der er gjort, og hvad der er opnået - og overveje næste skridt. Er den europæiske ål beskyttet tilstrækkeligt?

Dr. Willem Dekker er ansat på det svenske landbrugsuniversitet, Institut for akvatiske ressourcer, Institut for ferskvandsforskning.

The Sustainable Eel Group, SEG, er en europæisk non-profit organisation, der arbejder på at fremskynde genopretningen og en ansvarlig forvaltning af den europæiske ål. SEG har bedt Dr. Willem Dekker fra det svenske landbrugsuniversitet i Stockholm om at evaluere fortiden og den nuværende situation. Dekker spillede en nøglerolle i at få politisk opmærksomhed på ålproblemet i 90'erne og havde en ledende rolle i udformningen af beskyttelsestiltagene i 00'erne.

Historien om det europæiske ålefiskeri

For lidt over hundrede år siden forekom ål i alle floder, søer, grøfter og marskområder, overalt her i landet og udover hele Europa. Ål blev udnyttet af bønder og fiskere som en velkommen kilde til næringsrig kost. For tusind år siden blev ålefiskeri registreret i Domesday Book (Vikingerne matrikel til udskrivning af skatter i England) som en indkomstkilde, der skal beskattes. I Danmark var der ålekister ved alle vandmøller og opstemninger, og håndredskaber som ålejern, gliber og meget andet blev brugt over hele landet – både nær kysten og inde i landet. I slutningen af 1800-tallet havde bygværker i vandløbene imidlertid i stigende grad blokeret indvandringen

af unge ål, og vandforurening begrænsede i stigende grad produktionen. Småskala erhvervsfiskeriet forsvandt stort set.

Fiskeriet tilpassedes de skiftende omstændigheder i de tidlige 1900'ere og flyttede fokus til større vande tættere på havet. Nye og større fiskeredskaaber blev udviklet. Det er i denne periode, at det kendte storskala ålefiskeri udviklede sig i Vestjylland bl. a. i Limfjorden, Nissum Fjord og Ringkøbing Fjord m. fl. Moderne fiskeredskaaber udvikledes ud fra deres mindre og enklere forgængere. Bundgarnene blev større og lagde grunden til udviklingen af det danske og sydsvenske bundgarnsfiskeri langs østersøkysterne og i bælteerne. Derudover gjorde "opfindelsen" af moderne ålerøgning (i modsætning til tørrede eller saltede ål), at denne billige fattigmandskost blev til et luksusprodukt for velhavende byboer og en eksportvare specielt til Tyskland. England spillede en relativt mindre rolle i dette på grund af afstanden til de vigtigste markeder i Centraleuropa, men til sidst trængte moderniseringen også ind her.

Moderniseringen af fiskeriet forhindrede imidlertid ikke den fortsatte ødelæggelse af vandene i indlandet og dermed tilbagegangen for ålebestanden. Indtil 1960'erne kompenserede intensivering, modernisering og udvidelse af fiskeriet mere end bestandens tilbagegang - ålefiskeriet trivedes, uden øje for den fremtid, der ventede.

Siden 1960'erne har de kommercielle fangster dog konsekvent været i tilbagegang. Fra over 20.000 tons i 1950'erne til ikke over 2.500 tons nu i Europa som helhed (ca. 5 % fald om året i gennemsnit årti efter årti). Fra omkring 5.000 ton i Danmark før 2. verdenskrig til ca. 300 ton i de senere år.

Derudover forværredes situationen hurtigt efter 1980, da rekrutte-

ring af glasål fra havet styrtdykkede og faldt ca. 15 % om året i gennemsnit tredive år i træk! Selvom der var forskelle fra sted til sted, blev dette fald observeret overalt i Europa. Problemet med at forvalte, beskytte og genopbygge ålebestanden er i det væsentlige et fælles europæisk problem!

Beskyttelsesforanstaltninger indføres

Allerede i 1850 var man opmærksomme på, at ålebestanden var i tilbagegang. Der blev iværksat handlinger for at afbøde eller kompensere for faldet. Skønt fiskeriet udvidede og havde fremgang, var bestanden i sig selv ikke tilstrækkeligt beskyttet, og langsomt - meget langsomt - kollapsede bestanden. I de tidlige 1990'ere blev behovet for at beskytte ålen endelig anerkendt og uundgåeligt - men hvad skulle man gøre? Specifikke beskyttelsestiltag i eet land gav ikke mening, eller var ineffektive i andre lande. Hvad der syntes at være et hovedproblem i eet land (f.eks. ørkendannelse i Spanien) var irrelevant i andre (f.eks. Tyskland, hvor vandkraft og andre migrationsbarrierer har meget større betydning). I årevis fortsatte diskussionerne om forskellige løsninger (f.eks. sommerlukning af fiskeriet - eller en vinterlukning, eller skulle man indføre et mindstemål for hele Europa?).

I 2007 blev der endelig vedtaget en europæisk handlingsplan, der tog sigte på såvel det presserende behov for at beskytte, som mangfoldigheden i virkninger og omstændigheder. Denne europæiske handlingsplan omfattede to tiltag: På den ene side var alle EU-medlemsstater forpligtet til at udvikle en national åleforvaltningsplan tilpasset deres lokale forhold, men med et ensartet mål (reducere påvirkninger og dødeligheder for at muliggøre en bedring). På den

anden side (CITES-listning, fastsættelse af internationale handelsbegrænsninger), blev import / eksport af ål til / fra EU reguleret for at undgå, at overdreven international handel ville undergrave det europæiske beskyttelsesprogram. Siden 2010 er importen / eksport til eller fra EU ophørt fuldstændigt.

Mange trusler mod ålen

Kommercielt og rekreativt fiskeri, forvaltningen af vandene, vandforurening, vandringsbarrierer ved sluser og turbiner, nye parasitter og sygdomme, skarv og muligvis klimaændringer i havet - alle disse faktorer er muligvis involveret i ålebestandens fald. Åleforvaltning er ikke en simpel opgave, og nationale åleforvaltningsplaner skal håndtere alle disse påvirkninger. Europa har et åbent indre marked: glasål fanget i et land kan ganske let transporteres til et andet og derefter flyves til Kina. Politi- og toldvæsen i de enkelte medlemslande er ret effektive, men transport fra et EU-medlemsland til et andet bringer glasålen fra en administrativ region til en anden - og ved at krydse grænsen bliver papirsporet ofte slettet. Efter at handel med unge ål til Asien blev forbudt i 2010, begyndte en ulovlig eksport - eller rettere, den handel, der var lovlig før, fortsatte på en ulovlig basis. Hvad er den største faunakriminalitet i Europa målt i penge? Ja, der er ålesmugling til Asien.

Åleforordningen viser sig at være en succes

Nu i 2019, efter årtiers negligering og tilbagegang, er EU-åleforvaltningen en succes: opmærksomheden på situationen vokser; der indføres

beskyttelsesforanstaltninger overalt i Europa; og debatten om årsager, tilgængelige muligheder og potentielle konsekvenser er blevet intensiveret. Hvad har været nøglen til dette resultat - det vil sige: hvorfor blev ålehandlingsplanen og CITES-listningen nu en succes, hvor alle tidligere forsøg (i 1800- og 1900-tallet) mislykkedes? For det første er dette en koordineret handlingsplan, der dækker hele Europa (og lidt mere). Samtidig er det ikke en autoritær tilgang, der dikterer overforenklet handling til alle involverede. I stedet overleveres hensigter og mål internationalt, men ansvaret for gennemførelse af handlingsplanen gives til de nationale regeringer, hvilket giver de enkelte landes interessenter muligheder for at drøfte sig frem til løsninger. Endelig lægger åleforordningen op til en alsidig tilgang, der omfatter fiskeri (lovligt og ulovligt, kommercielt og rekreativt), habitatrelaterede spørgsmål, vandkraft og alt hvad der ellers påvirker ålebestanden.

Ti år efter starten står det imidlertid også klart, at såvel EU-åleforordningen som CITES-listningen for nærværende ikke er implementeret overalt og derfor ikke opnår den fulde ønskede effekt. Med åleforordningen er fiskeriet blevet reduceret, men ikke-fiskerirelaterede tiltag er meget sværere at opnå (vandkraft, vandforvaltning, forurening osv.). For CITES-listningen (lukning af handelen over EU's ydre grænser) viser opdagelsen af omfattende smuglernetværk, at der er behov for øget effektivitet. Spørgsmålet er: har vi betalt en høj pris, men leveret for lidt, så alt dette er forgæves og ålens uddøen er uafvendelig?

Hvornår skulle skuden vende?

I 2007 blev den politiske beslutning om beskyttelse af ål truffet i Bruxelles; i 2009 blev de allerførste ål (blankål) egentlig beskyttet; i 2011 (to gydevandring senere) burde den første positive effekt kunne ses. Og se lige her! Det var præcis, hvad vi kunne observere! Siden 2011 er det tredive år lange fald i rekruttering af glasål fra havet vendt til en mindre stigning. Selv om rekrutteringen stadig kun er en brøkdel af, hvad den har været før, tyder dette på, at beskyttelsestiltag kan have indvirkning, og komplekse problemer kan vendes, selvom de involverer hele Europa.

Det vil tage lang tid at opnå den fulde genopretning (nok endnu en periode på tredive år eller mere?), og vi må erkende, at det endnu kun er en kort årrække med en opadgående tendens. Derudover må vi se i øjnene, at beskyttelsesniveauet for ål endnu ikke er så godt, som ønsket på mange områder. Når alt kommer til alt, er det glædeligt at bemærke, at tendensen er så positiv, som man kunne have forventet - vi kunne realistisk set ikke have forventet meget mere. De observerede forbedringer tilskynder kraftigt alle involverede parter til at gennemføre ålehandlingsplanen fuldt ud og forbedre de foranstaltninger, der allerede er truffet over hele Europa. På den baggrund er der begrundet håb om, at rekrutteringen af glasål vil stige endnu mere!

Efter mere end et halvt århundrede med grumme forringelser, er der alligevel gode grunde til optimisme: Vi har fat i halen på ålen igen!

oversat af Flemming Kjærulf